

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІННИЦЬКОГО РЕГІОНУ

TRENDS OF DEVELOPMENT OF INVESTMENT-INNOVATION ACTIVITY OF VINNYTSIA REGION

Григорук І.О.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів,
Вінницький фінансово-економічний університет

Hryhoruk Iryna

PhD of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of Finance,
Vinnytsia University of Finance and Economics

У статті проаналізовано динаміку інноваційного потенціалу Вінницької області за період 2013–2018 рр. та тенденції інвестиційно-інноваційного розвитку. Проведено порівняння тенденцій інвестиційно-інноваційного розвитку Вінницької області на фоні всезагальних тенденцій інвестиційно-інноваційного розвитку в Україні загалом. Вказано основні проблеми, які гальмують розвиток інвестиційної діяльності в Україні, зокрема відсутність необхідних ресурсів: фінансових, матеріальних, кадрових, недосконала нормативно-правова база тощо. Охарактеризовано особливості інвестиційно-інноваційного процесу на регіональному рівні та запропоновано шляхи підвищення ефективності інвестиційної діяльності: залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій, підвищення зацікавленості малих підприємств до інноваційного виробництва через долучення до пайових інвестиційних фондів, використання можливостей державно-приватного партнерства, поліпшення інвестиційного клімату тощо.

Ключові слова: інвестиції, інновації, інноваційна діяльність, інноваційний потенціал, інвестиційно-інноваційний розвиток, інвестиційно-інноваційний процес.

В статье проанализирована динамика инновационного потенциала Винницкой области за период 2013–2018 гг. и тенденции инвестиционно-инновационного развития. Проведено сравнение тенденций инвестиционно-инновационного развития Винницкой области на фоне всеобщих тенденций инвестиционно-инновационного развития по Украине в целом. Указаны основные проблемы, которые тормозят развитие инвестиционной деятельности в Украине, в частности отсутствие необходимых ресурсов: финансовых, материальных, кадровых; несовершенная нормативно-правовая база и тому подобное. Охарактеризованы особенности инвестиционно-инновационного процесса на региональном уровне и предложены пути повышения эффективности инвестиционной деятельности: привлечение внутренних и внешних инвестиций, повышения заинтересованности малых предприятий к инновационному производству через приобщение к паевым инвестиционным фондам, использования возможностей государственно-частного партнерства, улучшения инвестиционного климата и другое.

Ключевые слова: инвестиции, инновации, инновационная деятельность, инновационный потенциал, инвестиционно-инновационное развитие, инвестиционно-инновационный процесс.

The article analyzes the dynamics of the innovation potential of the Vinnytsia region for the period from 2013 to 2018 and the trends of investment and innovation development. A comparison of trends of investment and innovation development of Vinnytsia region against the background of general tendencies of investment and innovation development in Ukraine as a whole has been carried out. The main problems that hinder the development of investment activity in Ukraine, in particular lack of necessary resources: financial, material, personnel, not perfect regulatory and legal basis, are indicated. The peculiarities of the investment-innovation process at the regional level are described, and ways of improving the efficiency of investment activity are proposed: attracting domestic and foreign investments, increasing the interest of small enterprises in innovation production through additions to unit investment funds, using public-private partnership opportunities, improving the investment climate, etc. In order to ensure stable socio-economic development it is necessary to increase the investment resources, the consistent increase in the share of capital investments in GDP, improving the structure of investment sources and optimizing their investment. It is necessary to ensure the effective realization of the long-term strategy of development of investment potential, its effective use, first of all, to create high-quality jobs. The characteristic of the modern stage of develop-

ment of our society is the transition from reproductive to innovative type of development. In connection with this, the main problem of the activity of industrial production in the conditions of market relations in Ukraine is the transfer of it to an innovative type of development. Without this it is impossible to intensify industrial production, further economic growth. In solving this problem, an important role is played by scientifically grounded state policy to intensify the investment-innovation process in industry. It determines the real sources, directions, structure of investments, implementation of rational and effective measures for the implementation of national, regional and local programs for the development of industrial production, which determines the urgency of this article.

Key words: investments, innovations, innovative activity, innovative potential, investment-innovation development, investment-innovation process.

Постановка проблеми. Інноваційні процеси відіграють важливу роль в успішному розвитку підприємства, організації, регіону і держави. Від рівня цих процесів залежить економічний та фінансовий стан регіонів та життєдіяльність підприємств. У жорсткій постійній конкурентній боротьбі за споживача та ринки збуту продукції підприємства повинні постійно впроваджувати інновації; удосконалювати та розробляти нові вироби; впроваджувати прогресивні технології, системи управління та реалізації продукції, що виводить їх на новий рівень розвитку, приводить суспільство до прогресу. Фінансування цієї діяльності набуває все більшого значення в ринкових умовах господарювання. Лише такий підхід дозволить економіці країни перейти до високих технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем управління інноваційно-інвестиційною діяльністю займаються вчені-економісти, починаючи з робіт Й. Шумпетера, а також Д. Кларка, Д. Нортона, Б. Санто, Б. Твісса, Р. Нельсона та інших, які розробили теоретичні засади впливу інвестиційних та інноваційних процесів на економічне зростання та основи фінансово-кредитного забезпечення цієї діяльності. В Україні ця проблема розробляється багатьма вітчизняними вченими, про що свідчать роботи В.П. Александрової, Ю.М. Бажала, К.К. Баранцева [5], В.М. Геєця, А.С. Гальчинського, М.С. Герасимчука, М.П. Денисенка, М.І. Долішнього, М.І. Іванова, А.І. Козлова [8], І.І. Лукінова, Г.С. Нагорняк [7], С.Ф. Покропівного, А.А. Пересяди, М.Р. Усманова [6], Д.М. Черваньова, М.Г. Чумаченка, В.Я. Шевчука та інших. Аналіз вітчизняних публікацій дає підставу стверджувати, що основну увагу в дослідженнях вітчизняних вчених-економістів присвячено питанням побудови активної інвестиційної та інноваційної політики держави, а також застосування важливих державного регулювання цієї діяльності.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак їхні теоретичні обґрунтування і прикладні розробки розраховані на країни з розвинутою ринковою системою господарювання і не цілком відповідають умовам вітчизняного розвитку, що становить значний науковий і практичний інтерес та потребує спеціальних досліджень.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є дослідження тен-

денцій інвестиційно-інноваційного розвитку Вінницької області та основних підходів до активізації інвестиційно-інноваційної діяльності на регіональному рівні.

Виклад основного матеріалу. Інноваційна діяльність виступає однією з форм інвестування, яке здійснюється з метою впровадження досягнень науки і техніки у виробництво та соціальну сферу. У деякій мірі з боку держави приділялося достатньо уваги розвитку науково-інноваційної сфери: було розроблено низку постанов Кабінету Міністрів України; основними правовими документами, що визначили статус і можливості здатності науки, стали прийняті Верховною Радою України Закони України «Про наукову та науково-технічну діяльність», «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», «Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності», «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків», «Про державні цільові програми» та ін. Але нормативно-правові акти щодо регулювання науково-дослідної та інноваційної діяльності приймалися у часі нерівномірно, за своєю суттю мали неузгодженість структурних елементів, що викликало труднощі в реалізації такої діяльності та негативно впливало на економічні результати. Крім того, державні регулятори намагаються інтегрувати вітчизняне законодавство в світовий науковий та інноваційний простір, тому дуже часто калькують впроваджують нормативно-правові акти, які є актуальним в зарубіжних країнах, проте забувають про особливості нашої країни, її ресурсні можливості та недоліки розбудови попередніх років. Саме недоліки в організації інноваційних процесів та управлінні ними, а також скорочення обсягів фінансування не дозволяють досягти поставлених цілей в інноваційній сфері вітчизняній економіці.

Реформування форм власності як фактор впливу на формування ринкових відносин у науково-технічній та інноваційній сферах, з одного боку, сприяло структуруванню відповідних прогресивних інноваційно-виробничих утворень і формуванню прогресивних трудових відносин, а з іншого – мало негативний вплив у вигляді монополізації засобів контролю над формуванням соціально-економічних відносин, створення олігархічних структур, поглиблення тінізації української економіки.

Організаційний фактор істотно вплинув на науково-технічну сферу, структуру і кількість наукових організацій, їхній науковий потенціал і фінансово-організаційне забезпечення, а також на форми управління науково-технологічним розвитком. Це особливо позначилося на інноваційній діяльності промислових підприємств, оскільки скоротило можливості здійснення та впровадження ними нових розробок, а отже – створення зразків нових типів машин, устаткування, апаратів, приладів і засобів автоматизації, нових видів продукції.

Розвиток інновацій в Україні гальмується і через відсутність достатньої кількості висококваліфікованих кадрів, в основному через їх відтік за кордон. Крім цього, для молодих спеціалістів не завжди достатньо місць працевлаштування за фахом. Важливу роль відіграє рівень заробітної плати у сфері науки, який є нижчим за середню по країні, хоча мотивування працівників у сучасних умовах стає одним з важливих факторів забезпечення конкурентоспроможності підприємств.

Досить важливою є функція стимулювання виробничої діяльності та кадрового потенціалу працівників, що потребує постійного регулювання, моніторингу та контролю за перебігом робіт, обліку і оцінки, а також аналізу ефективності діяльності. Кадрове забезпечення визначає науково-технічний рівень наукових досліджень (табл. 1).

Істотне зменшення організацій на 193 од. та кількості працівників на 67 258 чол., які здійснюють наукові дослідження і науково-технічні (експериментальні) розробки, протягом 2013–2018 рр. відповідно негативно вплинули на результативність інноваційної діяльності через недоліки у системі управління науковою діяльністю та її фінансування, що спричинили також деформацію структури типів організацій, які виконують науково-технічні роботи. У 2013 р. наукові дослідження і науково-технічні (експериментальні) розробки здійснювали 39,9% організацій державного сектору та 44,4% – підприємницького сектору; у 2018 р. ситуація кардинально змінилась: 48,1% науково-дослідної роботи (НДР) здійснювалася державним сектором та 37% – підприємницьким сектором, що свідчить про віддаленість наукової роботи від потреб промисловості і реальних інноваційних розробок.

З моменту отримання незалежності нашої держави і до 2013 р. інноваційна сфера носила трансформаційний характер, відбувалася активізація науково-технічної діяльності, хоча темпи такої активізації були невисокими. З початку політичної та економічної кризи в країні 2013–2014 рр. науково-інноваційна сфера зазнала значного спаду, і ця тенденція спостерігається протягом останніх років.

Водночас Вінницька область демонструє висхідні тенденції розвитку інноваційної діяль-

ності. В 2020 р. планується відкрити перший у державі муніципальний інноваційний технопарк з метою сприяння розвитку підприємництва, інновацій та підвищення технологічного рівня підприємств. В межах цього проекту було підписано угоду про співпрацю з технопарком м. Кельце (Польща), який має допомогти уникнути помилок розвитку, а також передбачає обмін проектами і стартапами з польськими партнерами [2].

У Вінницькій області питома вага організацій, які беруть участь у наукових дослідженнях і науково-технічних (експериментальних) розробках, у загальній кількості організацій є досить незначною – лише 1,5–2,3%. Проте кількість організацій, які беруть участь у НДР, зросла на 29,4% протягом 2013–2018 рр. і становила у 2013 р. 17 од., а у 2018 р. – 22 од. Також збільшилася кількість працівників зайнятих у наукових дослідженнях і науково-технічних (експериментальних) розробках: з 581 чол. у 2013 р. до 625 чол. у 2018 р., тобто на 7,6% [1].

Протягом 2013–2018 рр. спостерігається збільшення обсягів фінансування витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт (табл. 2). Зокрема, обсяги фінансування збільшились на 5 612 635,6 тис. грн. або на 50,3%. В основному інноваційна діяльність фінансується за кошти бюджету, питома вага яких у загальній кількості становить 33,9–43,2%. За період 2013–2018 рр. збільшилося фінансування НДР за рахунок коштів замовників підприємств та організацій України: з 20,7% – у 2013 р. до 30,5% – у 2018 р. Слід зауважити, що критичним був 2015 р., коли збільшилося фінансування науково-дослідної роботи за рахунок власних коштів розробників, питома вага тоді становила 25,3% [1].

Вінницька область також демонструє зростання обсягів фінансування наукових та науково-технічних робіт протягом останніх років на 16 526,8 тис. грн. або на 50,7%, що загалом відповідає всеукраїнським тенденціям. Проте питома вага фінансування Вінницької області у загальному фонді становить лише 0,3%. В основному фінансування інноваційної діяльності у Вінницькій області здійснюється за рахунок коштів бюджетів (48,3–60,2%) та власних коштів (28–40,4%). У 2015 р. зменшилося фінансування інноваційної діяльності на 11 740 тис. грн., або на 69,6%. Цікавим є той факт, що у 2015 р., коли по Україні збільшилась частка фінансування НДР за рахунок власних коштів, у Вінницькій області, навпаки, збільшилась частка фінансування за рахунок коштів бюджетів і досягла свого максимуму у 68,5%. Проте у грошовому еквіваленті це були порівняно незначні кошти – 18 433,7 тис. грн., або 0,5% [1].

З 2013–2015 рр. у Вінницькій області були відсутні наукові дослідження, які фінансуються іноземними державами, у 2016 р. ситуація змінилась – з'явилося незначне фінансування з

Таблиця 1

Кількість організацій та працівників, які здійснювали наукові дослідження і науково-технічні (експериментальні) розробки протягом 2013–2018 рр.

Показник	2013		2014		2015		2016		2017		2018		Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%		
Україна														
Усього організацій, од. в т.ч.	1143	100	999	100	978	100	972	100	963	100	950	100	-193	83,1
держ. сектору	456	39,9	419	41,9	433	44,3	453	46,6	441	45,8	457	48,1	1	100,2
підприємницького сектору	507	44,4	422	42,2	394	40,3	366	37,7	376	39,0	351	37,0	-156	69,2
сектору вищої освіти	180	15,7	158	15,8	151	15,4	153	15,7	146	15,2	142	14,9	-38	78,9
Усього працівників, чол. в т.ч.	155386	100	136123	100	122504	100	97912	100	94274	100	88128	100	-67258	56,7
Дослідники	115806	74,5	101440	74,5	90249	73,7	63697	65,1	59392	63,0	57630	65,4	-58176	49,8
техніки	14209	9,1	12299	9,0	11178	9,1	10000	10,2	9144	9,7	8553	9,7	-5656	60,2
доп. персонал	25371	16,3	22384	16,4	21077	17,2	24218	24,7	25738	27,3	21945	24,9	-3426	86,5
Вінницька область														
Усього організацій, од.	17	100	17	100	19	100	20	100	22	100	22	100	5	129,4
Усього працівників, чол. в т.ч.	581	100	623	100	652	100	704	100	627	100	625	100	44	107,6
Дослідники	349	60,1	384	61,6	510	78,2	491	69,7	445	71,0	447	71,5	98	128,1
техніки	93	16,0	95	15,2	100	15,3	123	17,5	98	15,6	93	14,9	0	100,0
доп. персонал	35	6,0	40	6,4	42	6,4	90	12,8	84	13,4	85	13,6	50	242,9

Джерело: розраховано автором на основі статистичних матеріалів [1]

Таблиця 2
Джерела фінансування витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт протягом 2013–2018 рр. (тис. грн)

Показник	2013		2014		2015		2016		2017		2018		Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%		
Україна														
Усього	11161064	100	10320322	100	11001890	100	11530698	100	13379292	100	16773700,0	100	5612635,6	150,3
кошти бюджету	4826809,3	43,2	4088390,6	39,6	3992167,8	36,3	3910777,9	33,9	4896372,4	36,6	6223042,7	37,1	1396233,4	128,9
У т.ч. державного бюджету	4762058,6	-	4021539,9	-	3915356,4	-	3700856,5	-	4740059,9	-	-	-	-	-
власні кошти	1466605,9	13,1	1927807,3	18,7	2783310,2	25,3	1146032,5	9,9	1340848,1	10,0	1610275,2	9,6	143669,3	109,8
кошти замовників під-в. організації України	2306564,7	20,7	2152435,2	20,9	1998827,5	18,2	3741231,5	32,4	3738102,6	27,9	5115978,5	30,5	2809413,8	221,8
кошти іноземних держав	2411500,5	21,6	2043013,1	19,8	2077566,1	18,9	2550345,8	22,1	3262844,1	24,4	3639892,9	21,7	1228392,4	150,9
інші джерела	149584	1,3	108681,7	1,1	150008,9	1,4	182309,9	1,6	141125,2	1,1	184510,7	1,1	34926,7	123,3
Вінницька область														
Усього	32573,2	100	38652,9	100	26912,9	100	39473,3	100	44803	100	49100,0	100	16526,8	150,7
кошти бюджету	19613,9	60,2	21693,4	56,1	18433,7	68,5	19069,9	48,3	23482,7	52,4	-	-	3868,8	119,7
У т.ч. державного бюджету	19272,2	-	21317,9	-	17914,1	-	16933,1	42,9	21304,1	47,6	-	-	2031,9	110,5
власні кошти	11937,2	36,6	14856,5	38,4	7535,4	28,0	15884,7	40,2	18098,8	40,4	-	-	6161,6	151,6
кошти замовників під-в. організації України	937,2	2,9	1972,9	5,1	872,2	3,2	4432,8	11,2	3014,1	6,7	-	-	2076,9	321,6
кошти іноземних держав	-	-	-	-	-	-	27,8	0,1	115,9	0,3	-	-	-	-
інші джерела	84,9	0,3	130,1	0,3	71,9	0,3	58,1	0,1	91,5	0,2	-	-	6,6	107,8

Джерело: розраховано автором на основі статистичних матеріалів [1]

іноземних джерел – 27,8 тис. грн., що становило 0,1% від всього фінансування виконання наукових та науково-технічних робіт у Вінницькій області у 2016 р. Ця ситуація є недоліком місцевої влади, адже регіон має вдале територіальне розташування, межує на Півдні з промисловою потужною Одеською областю, а це в свою чергу – вихід до порту, та має кордон з Молдовою, що зумовлює специфічні кліматичні умови, які можна використовувати для інновацій в аграрній сфері. Через Вінницьку область протікає річка Дністер, яка пов'язує її з Польщею. Створено Єврорегіон «Дністер», основна діяльність якого спрямована на більш продуктивне вирішення екологічних та енергетичних питань Придністер'я. Активізація діяльності Єврорегіону могла би сприяти більшим надходженням від іноземних держав на наукові дослідження і розробки, особливо з урахуванням наявності необхідної матеріальної бази для цього у Вінницькій області.

У перспективі залучення іноземних інвесторів до фінансування науково-технічної та інноваційної діяльності має стати важливим фактором позитивного впливу на її результативність, а отже – і одним із стратегічних напрямів фінансування науково-інноваційної діяльності. Для порівняння: поза бюджетом у США фінансується 73% НДР, у Німеччині – 70%, у Японії та Великобританії – 62%, у Франції та Італії – 57%. При цьому найбільша увага приділяється експортоорієнтованим конкурентоспроможним галузям економіки [3].

В умовах фінансової кризи та відсутності вільних коштів актуальним залишається питання пошуку і використання альтернативних джерел фінансування науково-технічної та інноваційної діяльності. Важливе значення для інноваційного розвитку мають питання кредитування інноваційної діяльності. У 2018 р. обсяг кредитів, наданих банками суб'єктам господарської діяльності, зріс з 829,9 млрд. грн. до 859,7 млрд. грн., або на 3,5%, по Вінницькій області відповідно зріс з 2,5 млрд. грн. до 3,2 млрд. грн., або на 28% [4]. Однак це ще не задовольняє потреб реального сектору в кредитних ресурсах (у тому числі на інноваційний розвиток), про що свідчить їх низький рівень у формуванні загального обсягу інновацій та інвестицій. Так, у 2017 р. кредитами скористалося 21 підприємство, обсяг яких становив 594,5 млн. грн (6,5%), тоді як фінансування технологічних інновацій на промислових підприємствах з власних коштів становив 7704,1 млн. грн (або 84,5% загального обсягу витрат на інновації) [1].

Найперспективнішим напрямом фінансування інноваційної діяльності є залучення реального сектору економіки з відповідними державними гарантіями. Натепер цей напрям фінансування в нашій країні становить близько 25%, тоді як у США – 70–90% [3]. Ефективним є

створення індустрії венчурного бізнесу із залученням відповідного капіталу.

Відновлення економічного зростання без активізації його інноваційної складової частини призводить до поступового вичерпання резервів екстенсивного зростання і наростання загрози економічної депресії. Максимальна реалізація ефекту інноваційного розвитку видається єдиним можливим способом надолужування технологічного та економічного відриву промисловості України від розвинених країн світу [5, с. 20].

Проте однією з проблем формування інноваційної економіки в Україні є розрив інноваційних процесів між стадіями наукових досліджень і впровадження інновацій у виробництво, зумовлений відсутністю ефективного механізму трансформування наукових знань в інноваційні ідеї, придатні до практичного використання. У подоланні цієї проблеми важливу роль покликано відігравати інноваційне підприємство, для розвитку якого, у свою чергу, мають бути створені сприятливі інституціональні умови [6, с. 78].

Ефективним засобом досягнення стратегічно важливої мети є реалізація дієвої інноваційної моделі розвитку економіки та вдосконалення базового складового елемента такої моделі – механізму розбудови національної технологічної бази економіки країни і, відповідно, державних технологічних пріоритетів. Технологічні пріоритети для держави – це перелік першочергових, повною мірою економічно обґрунтованих напрямів науково-технологічного розвитку на чітко встановлений період, реалізація яких має бути спрямована на забезпечення таких національних потреб, як промислова конкурентоспроможність, національна оборона, енергетична обґрунтованість технологічного напрямку, а також відповідність головним проблемам і перспективам розвитку українського суспільства.

Державні технологічні пріоритети виступають основним рушієм прогресивних технологічних структурних зрушень в економіці. Нині частка технологічних інновацій в обсягу ВВП економічно розвинутих країн становить від 70–90% [1]. Водночас сфера впливу наукомістких технологій обмежується не тільки економічною системою, але й суспільним ладом, адже суспільство формується під дією технологічних змін і одночасно впливає на напрями їхнього розвитку.

Аналіз ефективності використання знань та залучення прогресивних наукових розробок у промисловість показав таку ситуацію:

1) наукомісткість виробництва як індикатор рівня використання у промисловості загальної маси потенційно прийнятих до впровадження результатів діяльності наукової сфери продовжує зменшуватися (рис. 1);

2) загальна сума прогресивних наукових розробок, які за техніко-економічними характеристиками належать до високих технологій, не

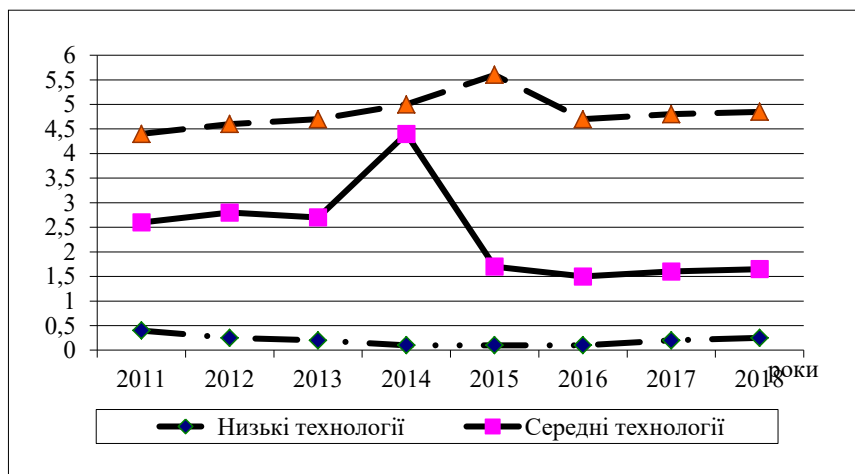

Рис. 1. Динаміка показника наукомісткості промислового виробництва за технологічними секторами

Джерело: розраховано автором на основі статистичних матеріалів [1]

збільшилася за кількістю та інтенсивністю використання у секторі високих технологій обробної промисловості. На кінець 2018 р. структурна частка цього сектору в промисловості становила 11,56%;

2) загальна сума прогресивних наукових розробок, які за техніко-економічними характеристиками належать до високих технологій, не збільшилася за кількістю та інтенсивністю використання у секторі високих технологій обробної промисловості. На кінець 2018 р. структурна частка цього сектору в промисловості становила 11,56%;

4) згідно з результатами міжнародних статистичних порівнянь, нині в Україні економічна ефективність використання знань в обробній промисловості у структурі ВВП за показником виробленої ВДВ не досягає 2%, а частка продукції шостого технологічного укладу, який в сучасних умовах прогресує у світі, коливається в Україні у межах 0,1% [1].

Дослідження рівня економічного розвитку високотехнологічного виробництва та динаміки технологічних зрушень у структурі промислового комплексу свідчить, що інтегруючого елемента, у межах якого розвиток сектора високих технологій набув би сталої позитивної тенденції, донині не створено. Незважаючи на динаміку загальноекономічних позитивних змін, досягнутих протягом останніх років у наукомісткому виробництві економіки України, процес інноваційного трансформуваль є вкрай повільним. Підтвердженням тому слугують показники інноваційного розвитку промислового комплексу України за період 2013–2018 рр. (табл. 3).

За статистикою протягом 2013–2017 рр. в Україні інноваційною діяльністю займалося 16,1–18,9% промислових підприємств, при цьому частка підприємств, яким вдалось впро-

вадити інновації ще менша – 12,1–15,3%. Слід зауважити, що покращення ситуації в цій сфері діяльності не очікується, адже за нестабільних умов функціонування в Україні щороку зменшується кількість промислових підприємств у зв'язку з банкрутством або неефективністю виробництва. Так, протягом досліджуваного періоду кількість підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, зменшилась більш ніж удвічі – на 44,2%, а тих, що впроваджували інновації – на 51,2% [3].

Тенденції розвитку інноваційних промислових підприємств у Вінницькій області повністю відповідають загальним по Україні: інноваційною діяльністю займалося 14,2–19,4% промислових підприємств; частка підприємств, які впровадили інновації – 11,8–15,2%; кількість підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, зменшилась на 43,6%, а тих, що впроваджували інновації, – на 34,9%. Питома вага промислових підприємств Вінницької області, які займалися інноваційною діяльністю, у загальній кількості таких підприємств по Україні становить 3,2%, промислових підприємств Вінницької області, які впровадили інновації – 2,2% [3].

Порівнюючи з іншими розвиненими країнами, слід зазначити, що в Ірландії інноваційними є 73% виробничих підприємств, у Німеччині – 69%, в країнах-членах Євросоюзу 53% [3].

Слід зауважити, що в Україні інноваційною діяльністю займаються в основному великі підприємства – 31,4% із загальної кількості, а відсоток малих підприємств становить лише 2,2–4,6%. Цю статистику можна пояснити тим, що для впровадження інновацій необхідно мати відповідну кількість кваліфікованих кадрів та матеріальну базу, що фінансово більш доступно для великих підприємств. Проте у розвинутих країнах світу показник зайнятості малого під-

Таблиця 3

**Динаміка основних показників інноваційної діяльності
промислових підприємств протягом 2013–2017 рр.**

Показники	2013	2014	2015	2016	2017
Україна					
Кількість підприємств, що займались інноваційною діяльністю, од.	1715	1609	824	834	759
у % до попереднього року	97,6	93,8	51,2	101,2	91,0
питома вага у загальній кількості промислових підприємств, %	16,8	16,1	17,3	18,9	16,2
Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації, од.	1312	1208	723	735	672
у % до попереднього року	107,8	99,3	59,9	101,7	91,4
питома вага у загальній кількості промислових підприємств, %	12,9	12,1	15,2	15,3	14,3
Вінницька область					
Кількість підприємств, що займались інноваційною діяльністю, од.	55	46	25	24	24
у % до попереднього року	110	83,6	54,3	96	100
питома вага у загальній кількості промислових підприємств Вінницької обл., %	19,4	14,2	14,7	15,4	15,4
Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації, од.	43	38	22	22	15
у % до попереднього року	113,2	88,4	57,9	100	68,2
питома вага у загальній кількості промислових підприємств Вінницької обл., %	15,2	11,8	12,9	14,1	9,6

Джерело: розраховано автором на основі статистичних матеріалів [1]

приємництва у інноваційній діяльності становить 60%. Це вказує на помітне відставання за темпами розвитку інноваційних процесів вітчизняного малого підприємництва від економіки України в цілому та майже десятикратне – від інноваційної активності малого підприємництва у Європі [7, с. 122].

Низький рівень інноваційної активності підприємств в Україні, зумовлений загостренням політичної та фінансово-економічної кризи в країні, адже нестабільне політичне становище не сприяє формуванню позитивного інвестиційного клімату, тому потенційні інвестори не поспішають фінансувати і без того ризикові інноваційні проекти. Нестабільність фінансово-економічної сфери країни призвела до браку фінансових ресурсів на проведення і розвиток інноваційної діяльності. Все це негативно впливає на конкурентоспроможність вітчизняної інноваційної продукції, а тому не розвивається ринок посередницьких послуг в інноваційній діяльності, майже відсутність суб'єктів інноваційної інфраструктури, які б налагоджували інтеграційні зв'язки між суб'єктами інноваційного процесу: зокрема надавали юридичні, експертні, фінансово-кредитні та інші послуги. В Україні відсутній широкий доступ до інформації про нові технологічні розробки, що мають потенціал комерціалізації. В результаті для того щоб інновація вийшла на ринок, прикладається багато зусиль, а тому вартість її є досить високою.

За попередніми розрахунками, питома вага загального обсягу витрат у ВВП становила 0,47%, у тому числі за рахунок коштів державного бюджету – 0,17%. За даними 2017 р., частка обсягу витрат на НДР у ВВП країн ЄС-28 у середньому становила 2,06%. Більшою за середню частку витрат на дослідження та розробки була у Швеції – 3,4%, Австрії – 3,16%, Данії – 3,05%, Німеччині – 3,02%, Фінляндії – 2,76%, Бельгії – 2,58%, Франції – 2,19%; меншою – у Румунії, Латвії, Мальти, Кіпру та Болгарії (від 0,5% до 0,75%) [1].

У розвинутих країнах до 85–90% приросту ВВП забезпечується через виробництво та експорт наукоємної продукції, обсяг якої оцінюється в 2,5–3,0 трлн. дол. Сучасна структура світового ринку інновацій має такий вигляд: США – 36%, Японія – 20%, Німеччина – 16%, Росія – 1% [3]. Україна, посідаючи за кількістю науковців одне з перших місць у світі, поки що суттєво не використовує результати наукових досліджень. Частка вітчизняної наукоємної продукції становить близько 0,1% на світовому ринку високотехнологічної продукції й представлена на ньому переважно продукцією оборонно-промислового комплексу та авіаційної промисловості. На сьогодні навіть у державах, які ще недавно будували соціально-економічний лад, ідентичний нашому, показник продуктивності сектора високих технологій є в 1,5–2,5 рази вищим, ніж в Україні [7, с. 118].

Європейський вибір України і, відповідно, необхідність її інтеграції у високотехнологічне конкурентне середовище зумовили потребу формування інноваційної моделі розвитку, в якій роль головного джерела довготривалого економічного зростання відіграють наукові надбання. Водночас інноваційна модель розвитку має розглядатися як інструмент формування засад інформаційного суспільства в Україні [8].

З огляду на це, розробка і впровадження інноваційної моделі управління національною економічною системою мають стати головними передумовами для утвердження базових основ функціонування означеного нами об'єднуючого елемента реалізації прогресивних інноваційних перетворень в економіці України. Першочерговим завданням у цьому напрямі має бути підвищення ефективності процесу формування технологічних пріоритетів на основі розробки та застосування відповідної методології, яка б включала чіткий алгоритм процедури створення системи пріоритетів, правила і принципи його реалізації, оціночні критерії.

Інноваційна діяльність у сучасних умовах формування економіки знань являє собою систему взаємозв'язаних стадій загального інноваційного циклу розвитку виробництва, який починається із здобуття населенням країни певної суми знань у системі освіти і закінчується використанням матеріалізованих інноваційних результатів інтелектуального розвитку суспільства у секторах економіки. Це зумовлює необхідність комплексно вирішити проблему фінансового забезпечення кінцевих результатів розвитку, тобто визначити оптимальні співвідношення в обсягу фінансових ресурсів, які спрямовуються на реалізацію окремих стадій здобуття, використання і створення нового знання.

Наведені вище особливості інновацій як товару ускладнюють поняття інвестиційно-інноваційного ринку, перш за все, складністю й невизначеністю інвестиційно-інноваційного попиту та пропозиції. Мабуть, цим пояснюється той факт, що справа запровадження ефективних інвестиційно-інноваційних проектів в Україні практично не йде далі загальних міркувань і закликів.

Як показала тривала історична практика, ринок залучає інвестиційні ресурси до соціально-економічного зростання тільки тоді, коли його економічні інтереси гарантовано забезпечуються й надійно діє механізм інноваційного розвитку. Проте у кінці ХХ ст. цей механізм почав деградувати, оскільки бурхливого розвитку набули механізми отримання прибутку без його

перетворення в ризикову інноваційну та виробничу форми (спекуляція фінансовими активами набула загрозливих масштабів, які дестабілюють виробництво).

Розмаїття форм інвестицій і інвестиційних товарів зумовлює складну структуру інвестиційних ринків, що можуть бути класифіковані за різними критеріями. Узагальнюючою ознакою їхньої класифікації є виділення основних об'єктів інвестування. Виходячи із цього, інвестиційний ринок може розглядатися як сукупність ринків об'єктів реального і фінансового інвестування. У свою чергу, ринок об'єктів реального інвестування включає ринок рухомого і нерухомого майна, ринок об'єктів фінансового інвестування – фондовий ринок, грошовий ринок. Функціонування інвестиційного ринку є дуже складним економічним явищем, оскільки воно складається під впливом багатьох факторів різного характеру і спрямованості. Основним фактором, що визначає в кінцевому рахунку загальний стан і масштаби інвестиційного ринку, виступає формування сукупного інвестиційного попиту та пропозиції.

Висновки. Досліджуючи тенденції розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності Вінницького регіону, можна зробити висновок про їх спадний характер та наявність низки проблем, зокрема щодо браку вільних фінансових ресурсів у підприємств та організацій для подальшого розвитку і впровадження інновацій. З метою поліпшення ситуації необхідно залучити всі внутрішні інвестиції, доступні у певному регіоні, в тому числі використати можливості державно-приватного партнерства, зацікавити малі підприємства долучитися до пайових інвестиційних фондів тощо. Потрібно покращити інвестиційний клімат у Вінницькому регіоні для того, що зацікавити іноземних інвесторів інвестувати в наукомістке виробництво, тобто в таке, що в змозі випускати конкурентоздатну продукцію в тому числі і на зовнішніх ринках. Для цього можна використати спільні інтереси і надра, наприклад р. Дністер. З метою забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку необхідно нарощування інвестиційних ресурсів, послідовне збільшення частки капітальних вкладень у ВВП, поліпшення структури інвестиційних джерел та оптимізації напрямів їх вкладення. Потрібно забезпечити ефективну реалізацію довготермінової стратегії розвитку інвестиційного потенціалу, його ефективне використання, передусім для створення високоефективних робочих місць.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Статистична інформація. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 09.07.2019).
2. Вінницький інформаційний портал «Вежа». URL: <https://vezha.vn.ua/> (дата звернення: 09.07.2019).
3. Наука, технології та інновації. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 09.07.2019).
4. Грошово-кредитна та фінансова статистика. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=71195 (дата звернення: 09.07.2019).
5. Баранцева К.К. Інноваційна та модернізаційна діяльність в Україні як фактор забезпечення її економічного розвитку та державної стабільності: навчально-методичні матеріали. Київ: ДПС України, 2012. 44 с.
6. Усманова М.Р. Теоретичні засади формування інноваційної інфраструктури в Україні. Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. 2016. Випуск 1 (20). С. 74–84.
7. Нагорняк Г.С. Трансфер технологій: методичний посібник. Тернопіль: ТНТУ, 2017. 276 с.
8. Козлова А. І. Інноваційна діяльність – запорука успішного функціонування економіки та безпеки України. Ефективна економіка. 2014. № 9. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3755> (дата звернення: 09.07.2019).